

Т. В. Шевченко, О. В. Пабат, П. М. Фроленкова

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ РОЗВАНТАЖУВАЛЬНИХ СИСТЕМ БРОНЕЖИЛЕТІВ І ПЛИТОНОСОК У СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Розглянуто фактичний стан використання правоохоронцями таких засобів індивідуального бронезахисту, як бронезилети та плитоноски, а також додаткових систем екіпірування, що застосовують поліцейські в умовах дії правового режиму воєнного стану. Досліджено аспекти законодавчого визначення та регулювання експлуатації бронезилетів, плитоносок, а також додаткового екіпірування. Здійснено аналіз окремих моделей засобів індивідуального захисту. Результатами дослідження підтверджена важливість оптимізованого розташування екіпірування для забезпечення комфорту й функціональності. На основі досліджень сформульовано рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правової бази й визначено напрямки подальших досліджень.

Ключові слова: екіпірування, поліція, воєнний стан, бронезилети, плитоноски, експлуатація.

Постанова проблеми. Від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну Національна поліція України перебуває на передовій у протистоянні з агресором. Спільно з іншими силами оборони задля ефективного виконання поставлених завдань поліцейських було оснащено новим екіпіруванням, що відповідає вимогам воєнного стану, однак яким раніше поліцейські не користувалися. За даними ЗМІ лише США першим ешелonom допомоги надали понад 75 тис. бронезилетів і шоломів військового зразка [1]. Аналізуючи досвід участі поліцейських у бойових діях 2022–2023 рр., варто визнати, що перед поліцією поставали виклики й загрози, до яких вона, на жаль, не була готова. Така ситуація закономірно вимагала адаптації до поточних викликів, перегляду й модернізації методів і засобів роботи поліцейських у воєнних умовах. Відповідно до рішень Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України поліцейських було забезпечено додатковими, новими для них, видами екіпірування та озброєнням [2]. Варто визнати, що основні нормативні акти, які регламентують носіння та експлуатацію екіпірування, а саме Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 823 «Про однострій поліцейських», наказ МВС України від 19.08.2017 р. № 718 «Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських», наказ МВС України від 04.06.2020 р. № 432 «Про затвердження норм належності однострою поліцейських», не розглядають ергономічної складової екіпірування поліцейського [3, 4, 5].

Більшість поліцейських не мали досвіду експлуатації нового спорядження, тому треба було не лише навчитися його використовувати, а й розуміти, як оптимально розміщувати його задля ефективного застосування. Брак належної підготовки й чітких настанов щодо нового екіпірування, природно, призводить до ситуацій, коли нові можливості застосовуються не правильно чи не повною мірою або взагалі не використовуються. За відсутності стандартів і рекомендацій щодо розміщення екіпірування поліцейські розташовують його, керуючись власним досвідом чи досвідом колег, набутим упродовж служби, або ж інформацією з Інтернету чи інших джерел.

Варто зауважити, що нові види екіпірування і спорядження, що масово з'явилися в Україні після 24 лютого 2022 р., не відповідають жодним нормам належності екіпірування, що видається правоохоронцям. У нормативній базі системи МВС не закріплено положень про експлуатацію, видачу та списання відповідних військових зразків, поставлених в Україну, зокрема і як гуманітарна допомога, чи закуплених волонтерами.

Така ситуація вимагає розроблення і впровадження єдиного стандарту щодо навчання і використання поліцейськими нового спорядження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання експлуатації екіпірування поліцейськими розглядаються вітчизняними науковцями. У статті О. С. Марченка «Засоби індивідуального бронезахисту: види та класифікація» головна увага приділена проблемам, пов'язаним з індивідуальним захистом і ефективним використанням різних видів засобів. Однак важливе питання про розміщення екіпірування на бронезилеті не було враховано й розглянуто в рамках статті. Автор сконцентрувався на класифікації та огляді різноманітних інструментів і заходів індивідуального захисту, не вдаючись до аналізу питань, пов'язаних з оптимальним розташуванням чи використанням конкретного екіпірування на бронезилеті [6].

У навчальному посібнику «Спеціальна техніка Національної поліції України» (розд. 2.3 «Засоби індивідуального захисту») автори Ю. В. Гнусов, В. А. Світличний, Ю. М. Онищенко приділили певну увагу призначенню бронезилетів, їх застосуванню проти конкретних видів зброї, матеріалам, із яких вони виготовлені, а також перевагам і недолікам використання цих засобів індивідуального захисту. Проте недостатньо висвітлюється аспект стосовно можливостей і наслідків розміщення додаткових предметів на бронезилеті. Проблему впливу такого розміщення на ефективність захисту чи на загальну функціональність бронезилетів не розглянуто взагалі. Не зазначаються також можливі негативні наслідки неправильного розташування чи використання додаткових предметів на бронезилеті, що може призводити до порушення його захисних властивостей або створювати додаткові ризики для користувача під час виконання службових обов'язків [7].

Питання щодо проблем, пов'язаних із поліцейським екіпуванням, постійно розглядаються на кафедрі тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету № 3 Харківського Національного університету внутрішніх справ. Відповідні роботи постійно публікуються у фахових виданнях і збірниках конференцій, що є підтвердженням високої якості та актуальності досліджень у галузі екіпування поліцейських. Однак варто зауважити, що робота в цьому напрямку велася без урахування загроз воєнного стану й небезпек бойових дій. У більшості публікацій автори розглядають лише використання існуючих комплектів спорядження та їх експлуатацію відповідно до чинної нормативно-правової бази. Комплексного ж дослідження з цієї тематики не проводилося.

Метою статті є аналіз стану використання розвантажувальних систем бронезилетів і плитоносок.

Задачі дослідження такі.

1. Опрацювання та визначення понять «бронезилет» і «плитоноскок».
2. Визначення актуального стану використання бронезилетів і плитоносок.
3. Формування рекомендації з імплементації напрацьованих результатів до нормативно-правової бази системи МВС.

Виклад основного матеріалу. З метою коректного використання адміністративно-правового методу регулювання та якісного викладення матеріалу, коректного використання термінів і подальшого проведення дослідження нами було опрацьовано поняття «бронезилет» і «плитоноскок».

Відповідно до ДСТУ 8782:2018 *бронезилетом* вважається засіб індивідуального захисту людини у вигляді жилета, який забезпечує захист торса людини від дії холодної та/чи вогнепальної зброї, уламків снарядів, мін або ручних гранат і складається з матеріалів, здатних затримати засіб ураження та розсіяти його енергію [8].

Плитоноскою (або *Plate Carrier*) є чохол для бронеплит із розвантажувальними системами й системами кріплення будь-якого виробника та конфігурації [9]. Варто зауважити, що це поняття в нормативно-правовій базі системи МВС не розглядається взагалі.

Аналізуючи наведені визначення, слід звернути увагу на таке.

Визначаючи поняття «бронезилет», ДСТУ вказує на властивості фінального виробу – захист від засобів ураження. Проте ні у визначенні, ні у специфікації, окрім бронеплит (бронепластин), не зазначається про інші важливі властивості виробу: матеріал, спосіб кріплення, форма, вимоги до матеріалу.

Стосовно поняття «плитоноскок» (або *Plate Carrier*) проблема ще більша: цей виріб не розглядається взагалі.

Отже, зауважимо, що виробники спорядження, зокрема бронезилетів і плитоносок, керуються переважно не вимогами нормативно-правової бази, а звертаються до досвіду виробників військового спорядження та принципів ринкової економіки. Так, вітчизняні виробники спорядження – *Velmet*, НВП «Темп-3000», ТОВ «Матеріалознавство» (МАТЕ™), – що виконують державні замовлення і постачають елементи екіпування до правоохоронних органів, безпосередньо використовують імпортні матеріали й технології та орієнтуються на міжнародний досвід. Про це вони й зазначають на своїх офіційних сайтах [10, 11, 12]. Отже, відповідне питання є значущим, містить багато інформації для аналізу і потребує державного й законодавчого регулювання, зокрема і впровадження відповідальності.

Брак державного регулювання щодо цього питання призводить до важких наслідків. Так, від початку повномасштабного вторгнення ЗМІ постійно публікують повідомлення про постачання до підрозділів сил безпеки й оборони України неякісних засобів індивідуального захисту [13, 14, 15]. Насамперед нарікають на цільовий елемент – бронеплиту, однак використання неякісних ниток чи звичайних (цивільних) тканин спричиняє такий самий результат – загибель або каліцтво захисників.

Таким чином, варто наголосити на нагальній потребі окреслення і нормативного закріплення вимог щодо бронезилетів і плитоносок. Задля цього слід звернутися до існуючих стандартів кріплення та розвантажувальних систем екіпірування.

Система кріплення екіпірування Molle (Modular Lightweight Load-carrying Equipment) у багатьох країнах стала новим стандартом замість попередньої системи ALICE (All-purpose Lightweight Individual Carrying Equipment) [16]. Molle забезпечує єдиний стандарт розмірів і конфігурацій для екіпірування поліцейських. На сьогоднішній день використання жодної із цих систем законодавчо не закріплене.

Проблема, пов'язана з розміщенням додаткових предметів на бронезилеті чи плитоносі, залишається недостатньо дослідженою в наукових і навчальних джерелах і не закріплена в нормативно-правовій базі системи МВС. Досі не проводилося досліджень стосовно можливих наслідків такого розташування, відтак не розроблено й конкретних настанов чи рекомендацій, спрямованих на оптимальне розміщення додаткових предметів задля більшої ефективності виконання службових обов'язків поліцейськими.

Така нез'ясованість аспекту використання бронезилетів і плитоносок створює значну прогалину в розумінні та підходах до максимально ефективного й безпечного використання цього виду екіпірування. Брак наукових досліджень у цій сфері ускладнює розроблення рекомендацій і стандартів, які сприяли б адаптації цього виду екіпірування до конкретних умов виконання завдань правоохоронцями в різних ситуаціях в умовах воєнного стану.

У процесі дослідження нами сформовано й використано комплексний підхід до оцінювання ефективності різних моделей бронезилетів і плитоносок. Акцентовано увагу й ураховано не лише внутрішню геометрію та конструкцію екіпірування, але й такі зовнішні фактори, як обмеження руху, можливості додаткового розміщення спорядження і зручність для поліцейських під час виконання службових обов'язків.

Під час дослідження нами опрацьовані технічні й математичні характеристики окремих зразків екіпірування. У таблиці 1 наводяться розміри та математичні підрахунки для кожної моделі бронезилета і плитоноски. Розміри виміряно в сантиметрах, зокрема ширина й висота кожного із захисних засобів. На основі цих даних здійснено математичні розрахунки, включно й суму всієї площини, яка може бути використана для розміщення додаткового екіпірування на кожній із моделей.

Таблиця 1 – Визначення площини окремих видів плитоносок

Модель	S передньої пластини, см ²	S правої бокової пластини, см ²	S лівої бокової пластини, см ²	Сума ефективної S = (2×бок) + перед, см ²
Модель № 1	28×28 = 784	25×17 = 425	25×17 = 425	1634
Модель № 2	24×28 = 627	25×14 = 350	25×14 = 350	1327
Модель № 3 (tyr-lw112as-4)	29×22 = 638	38×13 = 494	38×13 = 494	1626
Модель № 4	18×26 = 468	16×22 = 352	16×22 = 352	1172
Модель № 5 Плитоноска 5.11	30×27 = 810	12×17 = 204	12×17 = 204	1218
Модель № 6	25×29 = 725	15×25 = 375	15×25 = 375	1475
Середні показники	~753	~366	~366	~1358

Ми опрацьовали лише ті моделі плитоносок, які нами визнано якісними. Ураховано матеріали й масово-габаритні розміри, а також інші ТТХ виробів. Зауважимо, що ми покладаємося лише на власний досвід і досвід колег.

Із тих самих причин, зокрема через брак нормативного закріплення вимог до бронезилетів і плитоносок, у більшості моделей відсутні назви, серійні номери тощо і, як наслідок, не має можливості ідентифікувати виріб. Якість і надійність оцінюється лише за фактом або з досвіду використання.

З огляду на отримані результати варто наголосити на важливості уважного підходу до вибору захисних засобів, оскільки їх параметри і площина визначають можливість розміщення та комфорт використання додаткового екіпірування. Це дає змогу оптимізувати простір і збільшити ефективність роботи правоохоронців у різних умовах.

Розміщуючи додаткове екіпірування, необхідно пам'ятати, що кожний предмет екіпірування має свою власну об'ємну і геометричну структуру, яка займає певну площину. Це є важливим чинником, оскільки неправильне розташування, надмірне навантаження чи перекошування може спричинити небажані наслідки для здоров'я і безпеки правоохоронця.

Недоліки в розміщенні екіпірування можуть призвести до серйозних проблем із м'язами, спиною, поставою та здоров'ям у цілому. Так, нерівномірний розподіл ваги на бронезилеті чи плитоносці створює надмірний тиск на певні ділянки тіла, що може завдавати болю, дискомфорту і спричинити потенційне пошкодження м'язів чи суглобів.

Таким чином, важливо забезпечити розумне й рівномірне розміщення екіпірування на різних зонах тіла, враховуючи зручність руху та оптимізацію роботи поліцейського. Оптимальний розподіл ваги та об'єму на бронезилеті чи плитоносці допомагає забезпечити комфортні умови для правоохоронця під час виконання службових обов'язків і максимально зберегти його фізичне здоров'я.

Будь-яке спорядження (бронезилет чи плитоноска) має математичну площину. Однак не вся площина може бути ефективно використана поліцейськими для розміщення спорядження. Так, розвантажувальні площини, наприклад на спині, доступні до використання, однак не доступні безпосередньо правоохоронцеві.

Проведене нами дослідження формує чіткі, формально й матеріально визначені межі застосування, а також надає практичну можливість використовувати отримані результати дослідження: їх необхідно впровадити до нормативно-правової бази системи МВС.

Вважаємо за необхідне здійснити ґрунтовний перегляд наказу МВС «Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських» від 19.08.2017 р. № 718 і додати відповідні розділи про сучасні засоби індивідуального захисту (бронезилети, шоломи тощо), а також елементи екіпірування до них. Так само слід внести деякі зміни до наказу МВС України «Про затвердження норм належності однострою поліцейських» від 04.06.2020 р. № 434: відокремити й описати комплекти екіпірування відповідно до служб і підрозділів, що їх експлуатують. Визначені питання вважаємо перспективними напрямками подальшої наукової діяльності.

Висновки

Резюмуючи дослідження та аналіз отриманих результатів, варто зазначити про нагальну необхідність нормативного закріплення та окреслення вимог до бронезилетів і плитоносок із метою якісного розміщення екіпірування на захисних засобах поліцейських. Це потребує пошуку нових підходів і стратегій розміщення, аби максимально використовувати доступний простір без збільшення ризику для поліцейських.

Урахування розмірів і ваги додаткового екіпірування забезпечує вирішення питання його оптимального розташування. Оскільки до цього спорядження входять різні предмети та обладнання різної форми й розмірів, його розміщення має бути ретельно опрацьованим, аби забезпечувати комфорт і безпеку. Недоцільне, неналежне, незручне розташування негативно позначається на рухливості, ергономіці та загальній функціональності поліцейського.

Урахування ділянки, яка є доступною для ефективного розміщення додаткових предметів та екіпірування, виявляється важливим аспектом для створення балансу між безпекою і функціональністю. Слід ретельно розглядати не тільки площу, але й розміри самого обладнання, аби забезпечити оптимальне розміщення, що не перевантажуватиме захисні засоби й не обмежуватиме рухів поліцейського.

Таким чином, розміщення екіпірування на захисних засобах і додаткових ділянках тіла поліцейського становить важливий аспект забезпечення безпеки й ефективності виконання його службових обов'язків. Дослідження показало, що оптимізоване розташування екіпірування дає змогу максимально використовувати доступний простір, забезпечуючи комфорт і необхідну функціональність. Стандартизовані системи кріплення, такі як Molle, виявляються важливими у створенні єдиного стандарту розмірів і конфігурацій для спорядження, що забезпечує універсальність і зручність у використанні. Отже, оптимізація розміщення екіпірування становить ключовий аспект для забезпечення оптимальних умов роботи поліцейських у різних умовах і ситуаціях службової діяльності.

Проведене дослідження визначає чіткі критерії використання екіпірування поліцейськими та формує рекомендації до імплементації отриманих теоретичних напрацювань до нормативно-правової бази системи МВС України.

Перелік джерел посилання

1. Atlamazoglou S. 50,000,000 Bullets and More: Check Out the Weapons Biden Is Giving Ukraine. URL: <https://www.19fortyfive.com/2022/04/50000000-bullets-and-more-check-out-the-weapons-biden-is-giving-ukraine/> (дата звернення: 16.12.2023 р.).
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 16.12.2023 р.).
3. Про однострій поліцейських: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 823. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2015-п#Text> (дата звернення: 16.12.2023 р.).
4. Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських: наказ МВС України від 19.08.2017 р. № 718. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1122-17#Text> (дата звернення: 16.12.2023 р.).
5. Про затвердження норм належності однострою поліцейських: наказ МВС України від 04.06.2020 р. № 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0568-20#Text> (дата звернення: 16.12.2023 р.).
6. Марченко О. С. Засоби індивідуального бронезахисту: види та класифікація. *Сучасна спеціальна техніка*. 2017. № 1. С. 61–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ssst_2017_1_12c (дата звернення: 16.12.2023 р.).
7. Гнусов Ю. В. Спеціальна техніка Національної поліції України : навч. посіб./ Ю. В. Гнусов, В. А. Світличний, Ю. М. Онищенко. Харків : ХНУВС, 2017. 175 с.
8. Про прийняття національного нормативного документа : наказ ДП «УкрНДНЦ» від 17.07.2018 р. № 216. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0216774-18> (дата звернення: 16.12.2023 р.).
9. Bullet proofvest. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Bulletproof_vest#Armour_carriers (дата звернення: 14.12.2023 р.).
10. Про компанію. URL: <https://www.mate.com.ua/ua/about/> (дата звернення: 08.02.2024 р.).
11. Надійний захист від Velmet! URL: https://velmet.ua/about_us.html (дата звернення: 08.02.2024 р.).
12. Виробництво високоміцних матеріалів є основою нашого успіху та конкурентоспроможності, оскільки це дозволяє нам виготовляти матеріали з індивідуальними властивостями. URL: <https://temp3000.com/pro-nas-2/> (дата звернення: 08.02.2024 р.).
13. Пришляк Н. Постачальник неякісних бронезилетів і шоломів для Міноборони покараний: що відомо. URL: <https://www.unian.ua/society/postachalnik-neyakisnih-bronezhiletiv-i-sholomiv-dlya-minoboroni-pokaraniy-shcho-vidomo-12446034.html> (дата звернення: 08.02.2024 р.).
14. Ремажевська Л., Волошин О. Дірява броня від нардепа: Микола Тищенко передав столичним тероборонцям непридатні бронезилети. URL: <https://www.slidstvo.info/articles/diryava-bronya-vid-nardepa-mykola-tyshhenko-peredav-stolychnym-teroborontsyam-neprydatni-bronezhylety/> (дата звернення: 08.02.2024 р.).
15. Тис А. Гроші поставив вище за життя людей: Підприємець закупив неякісні бронезилети для ТЦК на Заході України. URL: https://radiotrek.rv.ua/news/groshi-postaviv-vishche-za-zhittya-lyudey-pidpriiemec-zakupiv-neyakisni-bronezhileti-dlya-tck-na-zahodi-ukrayini_313158.html (дата звернення: 08.02.2024 р.).
16. Modular MOLLE. Wayback Machine. URL: <http://www.natick.army.mil/about/pao/pubs/warrior/01/sepost/packitup.htm> (дата звернення: 08.02.2024 р.).
17. All-purpose Lightweight Individual Carrying Equipment. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/All_purpose_Lightweight_Individual_Carrying_Equipment (дата звернення: 08.02.2024 р.).

Стаття надійшла до редакції 15.02.2024 р.

Шевченко Тихін Віталійович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ.
<https://orcid.org/0000-0003-0366-7217>

Пабат Олег Васильович – старший викладач кафедри вогневої підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ.
<https://orcid.org/0000-0001-9692-6788>

Фроленкова Поліна Миколаївна – курсант Харківського національного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0006-6728-3537>